

сьогодні провідну роль в духовній культурі суспільства і тому часто змушена брати на себе вирішення багатьох, досить різних за своїм характером проблем. Так, наприклад, в результаті певного відставання економічної і історичної науки в теоретичному осмисленні причин відомих негативних явищ в житті колишнього СРСР і пошуку шляхів їх переборення російська література зайняла провідне становище в постановці гострих економічних і екологічних проблем, в ліквідації так званих «білих плям» у вітчизняній історії (твори О. Бека, В. Закруткіна, Б. Карпова, В. Распутіна та ін.).

Проте надмірне захоплення публіцистичністю неминуче приводило письменників до збіднення образної, художньо-естетичної сторони творів. В кінцевому результаті, досягнення художньої якості у сценізації подібної літератури значною мірою залежить від вирішення театром своїми засобами суперечностей між моральною глибиною змісту літературної основи і недосконалістю хулоژیє-естетичної форми його викладу.

Таким чином, аналіз естетичних особливостей інсценізації переконує в тому, що вирішення проблеми сценічної трансформації оповідей значною мірою залежить від з'ясування теоретичних закономірностей перекладу знакової інформації в аудіовізуальну. Ці закономірності визначають методологічний горизонт пошуку основоположних принципів сценічного втілення творів епічної літератури. У вказаному контексті виявлення законів сценічної трансформації оповідей буде сприяти процесу естетичного взаємозбагачення театру і літератури, стимулювати їх подальшу інтеграцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобошко Ю.М. Режисер Лесь Курбас / Ю. М. Бобошко. – Київ: Мистецтво, 1987. – 197 с.
2. Василько В.С. Театру віддане життя / В. С. Василько. – Київ: Мистецтво, 1984. – 407 с.
3. Довбищенко Г. В., Лабінський М. Г. Поема народного гніву // Г. В. Довбищенко, М. Г. Лабінський. – Київ: Мистецтво, 1989. – 176 с.;
4. Коцюбинський М. М. Іван Франко / М. М. Коцюбинський // Твори в шести томах. Том четвертий [ред. Н. Л. Калениченко]. – Київ, Вид-во Академії Наук Української РСР, 1962. – С.43-60.
5. Разлогов К. Е. Проблема трансформации повествований / К. Е. Разлогов // Вопросы филологии. – № 2. – 1979. – С.122-134.
6. Розовский М. Превращение / М. Розовский. – В помощь художественной самодеятельности. – № 23. – М.: Советская Россия, 1983. – 160 с.;
7. Розовский М., История лошади / М. Розовский // Театр. – М.: Советская Россия, 1978. – № 8. – С. 148-167.
8. Рудницкий К. Л. Проза и сцена / К. Л. Рудницкий. – М.: Знание, 1981. – 112 с.
9. Станішевський Ю. О. Братерство театральних культур / Ю. О. Станішевський. – К.: Мистецтво, 1983. – 203 с.

УДК 792.077 (477.84) XX

П. О. СМОЛЯК

АМАТОРСЬКЕ ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ТЕРНОПІЛЬЩИНИ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX СТОЛІТТЯ (НА МАТЕРІАЛІ ДРАМАТИЧНОГО ГУРТКА С. НАСТАСІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ПОВІТУ)

У статті висвітлюються питання, пов'язані зі становленням та розвитком аматорського театального руху на Тернопільщині. Зокрема, проаналізовано діяльність настасівського драматичного гуртка, який діяв при місцевому народному домі (читальні) в першій третині XX століття. Звернено увагу на репертуар колективу, роботу його керівників-постановників та творчі задатки окремих його учасників.

Ключові слова: культурно-освітнє життя, аматорське театральне мистецтво, драматичний гурток, актор, вистава.

ЛЮБИТЕЛЬСКОЕ ТЕАТРАЛЬНОЕ ИСКУССТВО ТЕРНОПОЛЬЩИНЫ В ПЕРВОЙ ТРЕТИ XX ВЕКА (НА МАТЕРИАЛЕ ДРАМАТИЧЕСКОГО КРУЖКА С. НАСТАСОВ ТЕРНОПОЛЬСКОГО УЕЗДА)

В статье освещаются вопросы, связанные со становлением и развитием любительского театрального движения на Тернопольщине. В первую очередь анализируется деятельность настасовского драматического кружка, который работал при местном народном доме (читальне) в первой трети XX века. Обращается внимание на репертуар коллектива, работу его руководителей-постановщиков и творческие особенности некоторых его участников.

Ключевые слова: культурно-образовательная жизнь, любительское театральное искусство, драматический кружок, актёр, представление.

P. O. SMOLYAK

TERNOPIL REGION'S AMATEUR THEATRE ART OF THE FIRST THIRD OF THE 20-TH CENTURY (THE MATERIAL OF THE DRAMA CIRCLE OF THE VILLAGE NASTASIV TERNOPIL COUNTY)

The article expresses the issue associated with the formation and development of the amateur movement in Ternopil region. It analyses the activity of the Nastasiv's drama circle which worked at the local folk house (chytalnya) in the first third of the 20th century. The attention is drawn to the repertoire, the activity of its leaders, and creative makings of some of its members.

Key words: cultural and educational life, amateur theatre art, drama circle, actor and performance.

Останнім часом дослідники театрального мистецтва все частіше звертаються до питань, які довгий час не потрапляли в поле зору через відсутність достовірної джерельної літератури, а також і через ідеологічну заангажованість у радянські часи. До малодосліджених належать питання, присвячені регіональному аматорському театральному руху. Адже такого роду культурно-мистецьке спрямування потребує нових підходів в осмисленні матеріалу, а також достовірних джерельних даних, які б об'єктивно висвітлювали процеси, пов'язані з театральномистецьким розвитком і стали предметом для їх аналізу та наукового осмислення.

Дослідженням аматорського театрального руху частково займалися українські вчені-театрознавці, культурологи та краєзнавці. Серед них теоретики театрального мистецтва Р. Пилипчук, Р. Коломієць, Л. Барабан, О. Боньковська. Історики-краєзнавці Б. Головин, О. Герман, І. Зуляк, Б. Савчук розглядали питання, пов'язані з культурно-просвітницьким рухом, не досліджуючи проблем, які б висвітлювали аматорське театральне мистецтво Тернопільщини цього періоду.

Мета статті – висвітлити становлення та розвиток аматорського театрального руху на Тернопільщині, зокрема діяльність настасівського драматичного гуртка, який діяв при місцевому народному домі (читальні) в першій третині XX століття, акцентуючи увагу на репертуарі, роботі режисерів-постановників та творчому складі колективу.

Кінець XIX – початок XX століття – період активного розвитку національного, політичного та культурно-освітнього життя Галичини, що в цей період була під пануванням Австро-Угорської імперії, а в 20-их–30-их рр. XX ст. – Польщі. Це були часи, коли в галицьких селах та містечках розпочався рух за утвердження місцевих жителів справжніми господарями на своїй землі. Такий рівень самоусвідомлення був можливий лише завдяки відкриттю широкої мережі початкових і середніх навчальних закладів та створення культурно-освітніх та спортивних установ – громадських товариств «Рідна школа», «Просвіта», «Сокіл», «Січ», «Боян» та ін.

Найдієвішою і наймасовішою серед них виявилось культурно-просвітницьке товариство «Просвіта», яке було утворене у Львові 8 грудня 1868 р., на протигагу антиукраїнським течіям у культурному житті: колонізаторській, підтримуваній цісарською владою, – з одного боку, і русофільській політиці, – з другого. Головою новоствореного товариства обрали А. Вахнянина, а до керівного органу – І. Комарницького, М. Коссака, О. Огоновського, К. Устияновича та ін.

[8, с. 2365]. Після створення товариства відразу вирішили організувати українську бібліотеку з читальнею і щорічно видавати календар для народу.

Широкого розповсюдження це товариство набуло в кінці XIX століття та охопило всі терени Галичини, Буковини та Закарпаття. За свідченнями архівних матеріалів, товариство національно-культурного спрямування «Просвіта» «дотягнулося» до кожного села й містечка Тернопільщини. Першість займали ті села, які були найближче розташовані біля повітових міст.

Серед них активною діяльністю у кінці XIX – в першій половині XX століття відзначався осередок «Просвіти» с. Настасова Тернопільського повіту¹ (тепер Тернопільського району Тернопільської області).

Головним центром культурно-освітнього і спортивного життя села став народний дім (по-місцевому – читальня «Просвіти»), що був побудований в 1907 р. на кошти місцевих жителів. Це був великий, як на той час, репрезентативний будинок в центрі села. У ньому знайшли свій прихисток спортивне товариство «Січ», господарське товариство «Сільський господар» та культурно-просвітницьке товариство «Просвіта», при якому успішно діяли аматорський драматичний гурток, мішаний хор, духовий оркестр та інші гуртки – танцювальний, співочий, струнний [9, с. 237]. Одним з найбільш активних серед них був драматичний гурток, заснований незабаром після утворення товариства «Просвіта» у селі. На початковому етапі діяльності драматичний гурток розвивався з великим ентузіазмом та бажанням учасників ставити вистави, які могли б збирати максимальну кількість глядачів. Театральні дійства майже завжди проходили з найкращим моральним задоволенням як акторів, так і глядачів, а також матеріальним успіхом. Адже на виручені за виставу кошти актори мали можливість придбати відповідну літературу, костюми, матеріали для декорацій та реквізит для організації наступних вистав та концертів.

Активна діяльність театрального гуртка наштовхувалась на деякі перепони, які стосувалися акторського складу трупи, зокрема залучення до гуртка дівчат. Через відсутність місцевих дівчат на головні та другорядні ролі керівники драматичного гуртка часто запрошували представниць єврейського населення, що проживали в селі, та вчительок з сусідніх сіл та Тернополя. Жіночі ролі у настасівському драмгуртку виконувала «жидівська дівчина Сара Парилле, вчителька Тернопільської жіночої школи Марія Шуманська та вчителька місцевої початкової школи Осипа Ракоча [9, с. 237]. Досить часто жіночі ролі під час вистав виконували чоловіки. Найактивнішими акторами драматичного гуртка були вихідці з села, які навчалися в Тернопільській українській державній гімназії, а пізніше вищих навчальних закладах м. Львова. Серед них: Григорій Ракочий² та Григорій Куріца³ (перший із них навчався в Тернопільській гімназії з 1901 по 1909 роки, а другий – з 1900 по 1908). Пізніше (в 1913 р.) акторську трупу настасівського драматичного гуртка поповнив ще один учень Тернопільської гімназії Антін Базар⁴.

У першому десятилітті XX століття репертуар настасівського драматичного гуртка, як і багатьох інших сіл Тернопільського повіту, становили твори відомих українських драматургів: І. Котляревського «Наталка Полтавка», «Москаль чарівник»; Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці», «Маруся»; М. Старицького «Циганка Аза», «Як ковбаса та чарка»;

¹ За даними матеріалів Державного архіву Тернопільської області, товариство «Просвіта» в с. Настасів Тернопільського повіту було засноване в 1884 році [2, Арк. 1]. Село Настасів розташоване за 15 кілометрів від м. Тернополя й з самого початку діяльності представники настасівської Просвіти активно співпрацювали з культурно-громадськими організаціями повітового міста.

² Ракочий Григорій народився в Настасові, правник. В ТУДГ навчався з 1901 по 1909 р. Учасник визвольних змагань, сотник УГА. Помер на тиф 10.02.1920 р. в Ободівці на Поділлі [10, с. 593].

³ Куріца Григорій, народився в Настасові 1887 р., юрист. В ТУДГ навчався з 1900 по 1908 рр. Студіював право у Львівському університеті. Під час Першої світової війни служив в австрійській армії, був сотником УГА. До 1923 р. перебував на еміграції в Австрії. Повернувшись, працював у адвокатів С. Барана та Чикалюка, а в 1930 р. відкрив власну адвокатську канцелярію в Микулинцях. Помер 03.11.1935 р. [10, с. 587].

⁴ Базар Антін, народився 5.09.1898 р. в Настасові, ветеринар. В ТУДГ навчався в 1910–1913 рр. Працював в Будзанові біля Теребовлі. З 1949 р. проживав в Торонто, Онтаріо, помер 9 листопада 1968 р. [10, с. 579].

І. Франка «Украдене щастя»; М. Кропивницького «Вій», «Невольник»; І. Карпенка-Карого «Безталанна», «За сиротою Бог з калитою», «Розумний і дурень»; Т. Шевченка «Назар Стодоля»; Л. Лопатинського «Свекруха», «До Бразилії»; О. Суходольського «Хмара», «Помста»; М. Альбиковського «Ох, не люби двох», «Жартівниця», а також п'єси зарубіжних драматургів: Ю. Коженівського «Верховинці», «Спекулянт»; К. Шенгера «Чорт-жінка» (інший варіант назви «Чортиця»); О. Фредро «Які хворі – такі доктори», «Помста»; А. Коцебу «Колотнеча» та багато інших [2; 3; 4; 5; 6]. Усі ці твори, які ставили актори-аматори на сценах народних читалень, користувалися великою популярністю серед місцевого населення своїми життєвими колізіями, розмаїтістю образів, національно-патріотичним змістом та комічними побутовими сценами. Тексти для постановок вистав забезпечували режисери-постановники (ними були переважно учні гімназій та студенти університетів – вихідці з села).

За свідченнями місцевих старожилів, репертуар наставівського драматичного гуртка щоразу поповнювався новими п'єсами. До початку 20-их років ХХ ст. появилися твори драматургів, у яких домінувала соціально-революційна тематика. Такого спрямування твори склали основу репертуару галицьких мандрівних театрів й через них переходили до аматорських гуртків сіл та містечок Тернопільського повіту. Незважаючи на появу нових п'єс, поза увагою наставівських режисерів-аматорів не залишалися соціально-побутові п'єси Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці», Івана Котляревського «Наталка Полтавка», Михайла Старицького «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці» та інших [9, с. 237]. Їхній зміст захоплював місцевого глядача життєвістю та привабливістю головних героїв, мовним колоритом, типовістю персонажів, невідомістю гри. На жаль, дотепер в пам'яті сільських старожилів та серед архівних документів не збереглися імена усіх акторів-аматорів та режисерів-постановників наставівського драматичного гуртка, які брали у ньому участь до Першої світової війни. Хоча немає сумніву в тому, що це були керівники, активісти товариства «Просвіта» та й просто національно свідомі мешканці села, які займалися поширенням освіти, культури, дбали про мистецький рівень громади, надзвичайно обдаровані виконавці та віддані служителі Мельпомени.

Театральне життя, яке з початку ХХ ст. набрало широкого розмаху, перервала Перша світова війна. Дуже скоро територію села окупували російські війська, які деякою мірою допомагали сільському населенню ліками, харчами та одягом. В роки війни село захоплювали то російські, то австро-угорські війська, залишивши після себе пошкоджені сільські подвір'я та будинки. Під час військових подій, які відбувалися в цей час, про культурно-мистецьке життя у селі говорити було годі. Багатьох учасників драматичного гуртка мобілізували до війська, а дехто додому так і не повернувся, загинувши від куль та багнетів ворогів.

Активного розвитку наставівський драматичний гурток набрав у міжвоєнний період (20-і–30-і роки ХХ ст.). Після Першої світової війни територія Східної Галичини, в тому числі і Тернопільщини, потрапила під владу новоствореної польської держави (Другої Речі Посполитої). Незважаючи на значні утиски з боку польської влади, національно-культурне життя західноукраїнського населення пожвавилось. Це насамперед проявилось в діяльності осередків Просвіти у містах та селах Галичини, Волині та Закарпаття. О. Боньковська зазначає, що «у міжвоєнному двадцятилітті в Галичині активно, у різноманітних виявах розвивався український аматорський театр. У 1922 р. українське громадське Товариство «Просвіта» утворило окрему театральну комісію, яка при чисельних філіях і читальнях Товариства координувала і організовувала роботу аматорських театральних гуртків. Із цією метою утворювали театральні бібліотеки, видавали підручники з організації аматорських театрів, у серії «Народна бібліотека» друкували рекомендований репертуар із вказівками режисерів, ноти до вистав, публікували методичні театрознавчі розвідки з акторської та режисерської майстерності, випустили фаховий журнал «Аматорський порадник», для оренди виготовляли декорації, гардероб, реквізит, бутафорію...» [1, с. 565]. Саме тому в 20-их–30-их роках ХХ ст. члени наставівського осередку «Просвіти» почали детальніше документувати дані про культурно-освітнє життя села, концертну та театральну діяльність, в тому числі і роботу учасників драматичного гуртка, його керівників (режисерів-постановників) та репертуар вистав, які виконували драмгуртківці на сцені народного дому. Зі звіту голови місцевого

осередку «Просвіти» дізнаємося, що в 1922 році на Різдво вперше за післявоєнний період на сцені наставівського народного дому (тут його називали – читальнею «Просвіти») було здійснено постановку вистави М. Старицького «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці». Постановка цієї п'єси стала можливою завдяки ентузіазму місцевого патріота і культурно-громадського діяча Семена (Семка) Кураша. Слід зауважити, що під час Першої світової війни приміщення наставівської читальні «Просвіти» було частково зруйноване (через село проходила лінія фронту), тому учасники місцевого драматичного гуртка були змушені під час показу вистав закривати вікна солом'яними матами, а для освітлення сцени використовували запалені свічки. Оформлення для вистав та сценічний одяг наставівські актори-аматори виготовляли власноруч зі своїх матеріалів. У 20-их–30-их роках ХХ ст. найактивнішими учасниками місцевого драматичного гуртка були подружжя Катерина і Андрій Шуманські, сестри Марія (Маринка) і Катерина Зальопані, Федір Митар, Анна Ковалишин. Пізніше до них приєдналися Іван Яцишин, Михайло Галайко, брати Процишини та десятки інших місцевих жителів [7, с. 22]. Зі спогадів місцевої жительки Смоляк Марії Михайлівни, 1924 р. н., дізнаємося, що «особливим акторським талантом серед інших драмгуртківців-аматорів виділялися Анна Ковалишин та Федір Митар. Гра Анни Ковалишин захоплювала глядачів виразністю мови, невимушеністю поведінки під час вистави, глибокою драматичною грою. Не менш сценічним був і Федір Митар – поставний, високого росту парубок, якому особливо імпонували ліричні герої¹.

Наставівський драматичний гурток як один із дієвих засобів місцевої «Просвіти» проводив велику культурно-просвітницьку роботу не лише серед жителів села, але й у навколишніх селах. Про це свідчать письмові дозволи-прохання до Тернопільського повітового старости. З одного із них довідуємося: «Виділ читальні Просвіти в Настасові просить дозволу на аматорську виставу під заголовком «Ох, не люби двох» в товаристві читальні Просвіти в громаді с. Купчинці 24 квітня 1923 року» [2, арк. 11]. Треба зазначити, що вистава «Ох, не люби двох» маловідомого українського драматурга Миколи Альбіковського пройшла з таким великим успіхом в селі Купчинці, що керівництво наставівської «Просвіти» зверталось до повітового старости, щоб отримати дозвіл на ще один її показ в цьому ж селі 17 червня 1923 року [2, арк. 11]. Зібрані кошти від зіграних перед купчинецькими жителями вистав призначалися на ремонт місцевої читальні «Просвіти».

Як свідчать просвітянські документи, керівники місцевих аматорських драматичних гуртків переймали репертуар від керівників мандрівних професійних театрів. Зокрема, вистава «Ох, не люби двох» М. Альбіковського виконувалася Львівським мандрівним театром на сільських сценах багато разів [2, арк. 11]. Також у цих документах зафіксовані неодноразові прохання режисерів сільських аматорських драмгуртків до головного відділу повітового керівництва «Просвіти» про дозвіл для постановок вистав на великі релігійні свята чи храмові празники [2, арк. 11; 48]. Незважаючи на часті перешкоди або відмови в проханнях, театральні дійства все ж відбувалися.

У зв'язку з поширенням на галицьких землях у кінці 20-их – початку 30-их років ХХ ст. діяльності політичних партій та організацій, у репертуарі аматорських гуртків появляються драматичні твори на національно-визвольну та патріотичну тематику, в яких змальовано боротьбу українців проти катів-поневолювачів (поляків чи більшовиків).

Досить активним було аматорське театральне життя наставівської «Просвіти» у 30-их роках ХХ ст. Про це засвідчує звіт місцевого голови «Просвіти» від 23 квітня 1932 року до повітового старости про проведення вистав «Верховинці», що мала відбутися 7 січня 1932 р., «Американка» – 21 травня того ж року та «Кума Марта» – 16 серпня 1932 р. [2, арк. 27].

У 30-их роках ХХ століття на Тернопільщині активізується національно-визвольний рух українського жіноцтва, що став приводом для створення товариства «Союз українок». Цей рух залишив помітний слід й у с. Настасові. Організаторкою наставівського осередку «Союзу українок» у 1935 році стала велика українська патріотка і письменниця, жителька сусіднього села Денисова

¹ Зі спогадів Смоляк М. М., записаних Смоляком П. О. 12.01.2005 р. в с. Настасів Тернопільського району Тернопільської області.

Іванна Блажкевич. Головою наставівського осередку цієї організації було обрано свідому жительку села Ксенію Баб'як. За чотири роки свого існування «Союз українок» провів велику просвітницьку роботу серед місцевих жителів. У першу чергу вона стосувалася й театрального життя. За час існування цього товариства активізувалася робота аматорського драматичного гуртка, яким керувала членкиня «Союзу українок» Марія Дорожовська [7, с. 28].

Під керівництвом Марії Дорожовської театральний гурток набув нового творчого піднесення. Появилися вистави, які були до вподоби не тільки жителям с. Настасова, а й глядачам сусідніх сіл. У 1933 році наставівські драмгуртківці із виставами виступали перед жителями сіл Купчинці, Бенева, Смиківці, Ладичин, Йосипівка [7, с. 28]. Для активізації місцевого населення перед виставами біля народних домів наставівський духовий оркестр демонстрував свою концертну програму, що було своєрідною рекламною мистецькою акцією в цілому. Зібрані за вистави кошти призначалися на потреби місцевого осередку «Просвіта» (для пошиття костюмів, ремонту народного дому, виготовлення декорацій тощо).

Діяльність драматичного гуртка під керівництвом союзянки Марії Дорожовської стала приводом для його поповнення не тільки новими членами «Союзу українок», а й прихильниками цієї організації. Як зазначає місцевий краєзнавець Володимир Дорожовський, «у цей час в репертуарі драматичного гуртка були такі вистави, як «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Маруся Богуславка» М. Старицького; «Сотниківна» Б. Лепкого; «Про що тирса шелестіла» С. Черкасенка; «Які хворі – такі й доктори» О. Фредро; «Страшна помста» М. Гоголя [7, с. 29]. Костюми до кожної вистави готували самі учасники драматичного гуртка. У них вкладалися переважно власні кошти.

Після Марії Дорожовської наставівським драматичним гуртком декілька місяців керував місцевий житель, випускник Тернопільської української державної гімназії Михайло Ковалишин. Під його керівництвом драмгуртківці поставили у 1936 році виставу «У кігтях ГПУ» [2, арк. 48]. В ній висвітлювалося важке становище братів-українців, які проживали на «великій» Україні і піддавалися жорстоким репресіям більшовицького тоталітарного режиму на чолі з Й. Сталіним та його каральними органами.

У цьому ж 1936 році керівництво наставівським драматичним гуртком перейняв Володимир Пікурський – випускник Тернопільської української державної гімназії. У цей час у драмгуртку було 20 активних його членів. Драмгуртківці почали працювати ще з більшим ентузіазмом. Матеріальна база аматорського колективу поповнилася новими декораціями та театральними реквізитами. В. Пікурський, володіючи хорошими режисерськими здібностями поставив на сцені народного будинку нову п'єсу – драму І. Франка «Украдене щастя» [2, арк. 55-56].

У наступному 1937 році наставівський драматичний гурток збільшив свій творчий склад до 35 учасників. Керівником гуртка продовжував працювати В. Пікурський. На жаль, через часту його відсутність у селі гурток працював несистематично. У цьому році колектив поповнився новими театральними костюмами. У 1937 році глядачі с. Настасів переглянули 5 вистав. Серед них: «Зрада» І. Бабеля, «Перелесник» В. Королів-Старого, «Перешкода» та ін. [2, арк. 61-62].

Найвишого художнього рівня наставівський драматичний гурток здобув під керівництвом місцевого жителя, талановитого актора і режисера Михайла Ковалишина, що після В. Пікурського знову очолив його керівництво. Михайло Ковалишин народився у 1904 році в с. Настасові Тернопільського повіту. У цьому ж селі успішно здобув початкову (чотирикласну) освіту. Не маючи спеціальної музично-драматичної освіти, Михайло з дитинства не пропускав жодної репетиції місцевого театрального гуртка й таким чином домігся добрих акторських та режисерських успіхів. З початку 1930 року почав керувати аматорським драматичним гуртком у своєму рідному селі. На відміну від багатьох інших керівників працював натхненно результативно і безоплатно, таким чином заощаджуючи кошти для закупівлі матеріалів для нових театральних постановок.

Протягом другої половини 30-их років як керівник і режисер Михайло Ковалишин зумів підготувати і поставити на сцені місцевої читальні десятки п'єс українських та зарубіжних драматургів. Серед них твори Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки,

М. Кропивницького, М. Старицького, І. Карпенка-Карого та ін. Крім акторської і режисерської діяльності, Михайло Ковалишин був організатором і постановником цілого ряду спортивно-гімнастичних вправ.

За активну національно-просвітницьку діяльність Михайло Ковалишин у 1932 році був заарештований польською окупаційною владою і засуджений польським судом на два місяці тюрми. Після виходу із тюрми продовжив роботу з наставівським драмгуртком і ще з більшим захопленням проводив просвітницьку роботу серед місцевих сільських жителів [7, с. 32-33].

Отже, виникнення і творче зростання наставівського аматорського драматичного гуртка в першій третині ХХ ст. віддзеркалювало ті суспільно-політичні та національно-культурні віяння, які пропагували керівники та діячі найбільш масового громадського товариства «Просвіта». Головним завданням учасників наставівського драмгуртка було активізувати інтелектуальний, моральний та культурний розвиток місцевих жителів засобами театрального мистецтва, виховати художні смаки та національно-патріотичні почуття. Цілий ряд творів українських та зарубіжних драматургів, поставлених на сцені місцевими акторами-аматорами під керівництвом режисерів-постановників, свідчить про їх старанну роботу й належний мистецький рівень. Усе це стало підставою для великої любові наставівчан до театрального мистецтва й утвердило пошанування цієї галузі в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боньковська О. Театральний процес на західноукраїнських землях у 1918-1939 роках / О. Боньковська // Історія українського театру: У 3 т. / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; [редкол.: Г. А. Скрипник (голова) та ін.]. – К., 2009. // Т. 2: 1900–1945 / Л. Барабан, В. Гайдабура, О. Красильникова, Ю. Станішевський та ін.; [редкол. тому: І. Юдкін (відп. ред.), О. Шевчук (відп. секретар)]. – 2009. – С. 533-582.
2. Державний архів Тернопільської області (далі ДАТО). – Ф. 294. – Оп. 1. – Спр. 12. Документи про діяльність читальні «Просвіта» у с. Настасів (1904-1938 рр.).
3. ДАТО. – Ф. 294. – Оп. 1. – Спр. 7. Документи про діяльність читальні «Просвіта» у с. Біла (1904-1938 рр.).
4. ДАТО. – Ф. 294. – Оп. 1. – Спр. 5. Документи про діяльність читальні «Просвіта» у с. Довжанка (1903-1939 рр.).
5. ДАТО. – Ф. 294. – Оп. 1. – Спр. 4. Документи про діяльність читальні «Просвіта» у с. Купчинці (1902-1939 рр.).
6. ДАТО. – Ф. 294. – Оп. 1. – Спр. 1. Документи про діяльність читальні «Просвіта» у с. Петрики (1901-1939 рр.).
7. Дорожовський В. Тіні сірих колон: Спогади / Володимир Дорожовський. – Тернопіль: Лілея, 1998. – 244 с.
8. Кравців Б. «Просвіта» / Б. Кравців // Енциклопедія українознавства. Словникова частина / [за ред. В. Кубійовича]. – Т. 6. – Львів: Молоде життя, 1996. – С. 2365-2372.
9. Тесля І. З історії села Настасова / Іван Тесля // Шляхами Золотого Поділля. Регіональний збірник Тернопільщини. – Т. II. – Філадельфія, ПА., 1970. – 281 с.
10. Ювілейна книга української гімназії в Тернополі. До сторіччя заснування. 1898-1998 / [Підбір, упоряд. та ред. текстів і коментарі Степана Яреми]. – Тернопіль–Львів: Наукове товариство ім. Шевченка; Львівське крайове товариство «Рідна школа», 1998. – 736 с.